

BESTUURSVERSLAG 2016

TRYATER

Tryater
Oostersingel 70
8921 GB Ljouwert

Inleiding

Dit bestuursverslag (jaarverslag) dient ter verantwoording van de activiteiten van stichting Fryske Toanielstifting Tryater in 2016. Tryater legt in de eerste plaats verantwoording af aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de provincie Friesland en de gemeente Leeuwarden, maar ook aan andere subsidieverstrekkers, financiers, stakeholders en het publiek.

Dit verslag bestaat uit twee onderdelen. Eerst een kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten inclusief een toelichting op de educatieve activiteiten en daarna een toelichting op de financiële en organisatorische gang van zaken in 2016 inclusief een terugblik op de prestaties van de afgelopen periode en een verslag van hoe de regels van goed bestuur zijn toegepast.

2016...

2016 was het vierde en afsluitende jaar van de kunstenplanperiode 2013 – 2016. Waar 2015 nog in het kader stond van het vienden van het vijftigjarig bestaan van Tryater (een terugblik), was in 2016 de blik vooral gericht op de toekomst: met een aanvraag voor de nieuwe kunstenplanperiode (2017 – 2020), een aanzet tot het veranderen van de manier waarop Tryater in de provincie speelt en het voorbereiden van 2018, het jaar waarin Leeuwarden en Friesland culturele hoofdstad van Europa zal zijn.

Uiteraard werd in 2016 ook doorgewerkt aan de kernpunten van het beleidsplan 2013 - 2016:

- Tryater ontwikkelt en speelt theater voor zowel jeugd, jongeren als volwassenen.
- Tryater neemt verantwoordelijkheid voor een inspirerend cultureel klimaat in de regio.
- Tryater zet zich in voor talentontwikkeling.

2016 kenmerkt zich als een jaar met een grote hoeveelheid verschillende projecten. Met hernemingen van succesvolle projecten uit het verleden: drie reprises in de Bellevueweek (Theater Bellevue in Amsterdam), de tournee van *Heimwee nei Hurdegaryp* en de jubileumvoorstelling *Grûn* in De Lawei in Drachten... Met nieuwe projecten voor volwassenen en jeugd: *De Wierheid fan Wylgeragea*, *Mama Gazoline* en *Breidzje*... Met Sneak Previews: *It Famke en de Twiveler* en *Elkenien is in prutser*... Met voorstellingen van de Satelliten: *Wachter* en *So Happy Together*... En met een verscheidenheid aan bijzondere publieksmomenten die als *verdiepingsprogramma* dienden bij de Bellevueweek en de tournee van *De Wierheid fan Wylgeragea*.

In de veelheid van projecten valt op dat er vijf nieuwe Friestalige theaterteksten opgevoerd zijn. Het beleid dat jaren geleden op dit punt ingezet is, werpt nu z'n vruchten af. Dat geldt ook voor de manier van werken van de Sneak Preview waarbij projecten eerst 'als schets' gemaakt en gespeeld worden om pas daarna te beslissen of en hoe aan een voorstelling verder gewerkt wordt. Bij *De Wierheid fan Wylgeragea* en *Mama Gazoline* leverde dit goed doordachte projecten op die succesvol op tournee konden gaan en bij *It Famke en de Twiveler* (dat 'op proef' een beperkt aantal voorstellingen in dorpshuizen speelde) leverde het de beslissing op om hier juist niet verder mee op tournee te gaan.

Ira Judkovskaja: *"Aan het einde van het derde jaar van een kunstenplanperiode schrijf je een nieuw beleidsplan. Maar dan ga je daarna niet eerst een jaar zitten wachten om pas te starten met de nieuwe manieren die je voorgenomen hebt, in de nieuwe periode... Daarom is het laatste jaar van een periode altijd een bijzonder jaar. Niet alleen een 'overgangsjaar' maar ook een jaar met nieuwe energie en interessante experimenten."*

Deel 1 **Activiteiten Tryater 2016**

Voorstellingen voor volwassenen

*Tryater startte 2016 in Amsterdam met de derde Bellevueweek: een week met programmering en rand-programmering van Tryater in Theater Bellevue. Speciaal voor Bellevueweek 2016 werd, als lunchvoorstelling, **Rooftop Memories** gemaakt:*

Rooftop Memories

Nieuw ontwikkeld, tweetalige (Fries/Nederlands), toneeltekst van Eelco Venema - een van de spelers, makers en vanaf nu ook schrijvers van Tryater. Regie was in handen van Tatiana Pratley, in het kader van haar talentontwikkelingstraject bij Tryater.

"Intieme, melancholieke voorstelling, zorgvuldig gemaakt en op een grappige manier onvoorspelbaar" (**** Volkskrant)

*De avondprogrammering van Bellevueweek 2016 bestond uit de voorstellingen **Thúsfront**, **In Moaie Jûn** en **Heimwee nei Hurdegaryp**.*

Thúsfront (Thuisfront)

Nieuwe Friestalige toneeltekst van Romke Toering, op basis van gesprekken met de ouders wier zonen uitgezonden zijn geweest naar Uruzgan. De tekst werd in de eerste instantie binnen de Sneak Previews in 2013 ontwikkeld. In 2015 volgde een tournee door Friesland die veel discussies losmaakte.

In Moaie Jûn (Een mooie avond)

Ira Judkovskaja schreef en regisseerde deze tragikomedie speciaal voor een tournee langs Friese dorpshuizen. Een voorstelling die realistisch en herkenbaar begint - het is Sinterklaasavond - en langzaam verglijdt in een abstractere encenering over de vraag hoe je eigen leven vorm te geven.

In Moaie Jûn werd in de eerste serie van de Sneak Previews ontwikkeld in het begin van 2013, later dat jaar volgde een succesvolle tournee in Friesland.

Heimwee nei Hurdegaryp (Heimwee naar Hardegarijp)

In 2013 door de Volkskrant tot "pareltje van Oerol" uitgeroepen, de eerste regie van Tatiana Pratley bij Tryater. Een nostalgische trip down memory lane, waarin werkelijkheid, herinnering, droom en illusie door elkaar lopen. Na uitverkochte voorstellingen op Oerol en later in het eigen gebouw van Tryater, werd de voorstelling zowel voor de Bellevueweek als voor een nieuwe tournee langs de Friese theaters en dorpshuizen hernomen.

*In mei werd de jubileumvoorstelling **Grûn** hernomen*

Herneming van **Grûn** (Grond)

Grûn was de jubileumproductie van het 50-jarige Tryater met een cast van 16 spelers uit 3 generaties Tryater-acteurs.

*Na de zomer werd de voorstelling **De Wierheid fan Wylgeragea** gemaakt en door heel Friesland gespeeld.*

De Wierheid fan Wylgeragea (De Wouden)

De eerste aanleiding voor deze nieuwe toneeltekst van Kees Roorda waren de gebeurtenissen rondom de moord op Marianne Vaatstra. De tekst werd ontwikkeld als Sneak Preview in 2014. Later, ingehaald door de onrust en uitingen rondom de nieuwe asielzoekerscentra en toenemende populisme, verschoof de focus van het stuk en de voorstelling naar de algemene mechanismen van een kleine gemeenschap.

Tijdens de tournee werd de voorstelling versterkt met een uitgebreid verdiepingsprogramma, van keukentafelgesprekken in de dorpen, tot debatten met de journalisten van *Leeuwarder Courant*.

Voorstellingen voor jeugd

Mama Gazoline

Een voorstelling met gedurfde thematiek voor kinderen vanaf 8 jaar. Een muzikale en beeldende vertelling vanuit het perspectief van een jongen die met een moeder met een bipolaire stoornis opgroeit. Een moeder is een moeder. Maar geen moeder is gelijk...

Breidzje (Breien)

Een filosofische voorstelling voor kleuters. Vanuit een betovering van een gebreid decor creëren we een wereld waarin groeien, verwonderen, verdriet en blijdschap naast elkaar bestaan.

Breien

De Nederlandstalige versie van Breidzje.

Mijn huis, de rest van de wereld (en daarbuiten)

Een trans-mediale theaterinstallatie voor kinderen. Coproductie met Judith Nab. Hiermee gaat Tryater een experiment aan over nieuwe vormen van jeugdtheater. Afgelopen jaren bracht Judith kinderen en wetenschappers bij elkaar om gezamenlijk over de toekomst van ons planeet na te denken. Deze werksessies vormden het uitgangspunt voor haar nieuwe theatrale installatie voor volwassenen en kinderen van 8 tot 12 jaar.

Sneak Previews

Als experiment werd in april het in 2014 als Sneak Preview gemaakte It Famke en de Twiveler een beperkt aantal keren gespeeld in Friese dorpshuizen.

It Famke en de Twiveler (Het Meisje en de Twijfelaar)

Een eigenwijze remake van een Broadwayklassieker. It Famke en de Twiveler is gebaseerd op *Two for the Seesaw*.

Regisseur Tatiana Pratley ziet het stuk als een intense studie naar wat liefde is.

Elkenien is in prutser (Iedereen is een prutser)

Elkenien is in prutser is een voorstelling waarin vergankelijkheid van het leven en theater centraal staat. De vorm van de voorstelling is geïnspireerd op 'crash landing improvisations' van Max Stuart. Dat betekent dat alleen begin- en eindtijd van de voorstelling vast staan. Wat er verder gebeurt, is afhankelijk van het moment, de acteurs, hun gedachten en eerder uitgewerkte performances.

Ira Judkovskaja werkte in deze Sneak Preview met vijf jonge acteurs van Tryater. Zij volgden de afgelopen jaren de interne acteursopleiding van Tryater.

Tryater Satellyt

Wachter

Met deze Satellyt biedt Tryater de gevestigde Friese kunstenares Nynke Laverman ruimte om een nieuwe thematiek in een nieuwe vorm te ontwikkelen. Na een repetitie en speelperiode binnen een Sneak Preview van Tryater volgde een succesvolle speelperiode op Oerol en een korte tournee op het vaste land.

So Happy Together

Homsk is een nieuwe groep rondom acteur en schrijver Eelco Venema. Met So Happy Together zet hij zijn nieuwe handtekening, een zoektocht naar een grens en mengvorm van performance en theater.

So Happy Together ging in première op festival Explore the North.

Participatieproject

In samenwerking met Stichting Doen, is in 2015 het bijzondere project **Bosk fan Minsken** (Bos van Mensen) gestart. Het is een participatietraject vanuit de thema's die het jubileumjaar vormen. Het plaatsen van je eigen verhaal in de bredere context van je omgeving en je geschiedenis, om van daaruit na te denken over individuele of gezamenlijke transitie naar de toekomst. *Bosk fan Minsken* bestond uit verschillende onderdelen: Openbare gespreksavonden waarbij meer of minder bekende Friezen geïnterviewd werden en of in gesprek gingen met het publiek, een installatie, een kunstwerk dat uitdaagt je verhaal te vertellen of vorm te geven en te presenteren als onderdeel van de installatie, een online-platform voor verhalen, kunststellers waarbij deelnemers de mogelijkheid geboden werd om inspiratie op te doen bij ervaren Friese kunstenaars. *Bosk fan Minsken* startte in 2015 en liep in 2016 door tot aan de herneming van *Grûn*.

Internationaal

In 2016 zijn geen voorstellingen in het buitenland gespeeld. Wel is er gewerkt aan het in het buitenland 'uitzetten' van twee jeugdvoorstellingen: *Fabelkracht* en *Breien*. Voor *Fabelkracht* is dit succesvol geweest. Terwijl dit verslag wordt opgesteld reist de voorstelling door Zweden. *Breien* is in De Balie in Amsterdam als showcase gepresenteerd aan het ASSITEJ-netwerk. Mogelijk wordt het in 2017 in Bulgarije gespeeld maar daarvoor is de financiering nog niet rond.

Tryater is aangesloten bij het Informal European Theatre Meeting (IETM) netwerk. In dat kader zijn verschillende bijeenkomsten in Nederland en in het buitenland bezocht. Onderdeel van de IETM-bijeenkomst in Nederland (in Amsterdam) was een werkbezoek aan Friesland waarbij met een bus vol buitenlandse theatermakers, –producenten en –programmeurs locaties in Friesland werden bezocht. Tryater heeft hierbij in de bus een presentatie gehouden, een rondleiding door het gebouw georganiseerd en een maaltijd verzorgd.

Samen met de organisatie van de Culturele Hoofdstad (LF18) is succesvol gelobbyd voor het organiseren van ISPA in Leeuwarden in 2018.

Talentontwikkeling

Van Jong Tryater, de groep spelers die de afgelopen jaren intern bij Tryater werden opgeleid, speelde een flink aantal spelers ook in 2016 mee in de jubileumvoorstelling *Grûn*. Het was voor velen van hen een bijzondere ervaring om aan zo'n groot en intensief project mee te doen met een grote cast van ervaren spelers van verschillende generaties.

In de afgelopen jaren heeft Tryater drie lichten Jong Tryater opgeleid (Jong Tryater is de interne acteurs opleiding van Tryater). Uit deze groep is door de jaren heen een selectie gemaakt van vijf spelers die als acteurs bij Tryater zullen blijven spelen. Met hen is Ira Judkovskaja nieuw theateraal experiment aangegaan: *Elkenien is een Prutser*. Deze voorstelling zal in 2017 door de provincie spelen.

Zowel deze vijf jonge acteurs als andere deelnemers van Jong Tryater zijn actief betrokken bij andere projecten van Tryater, zoals *Try This* of *We Spylje*. Ook leveren deze mensen een actieve bijdrage bij andere culturele activiteiten in Friesland.

Tatiana Pratley is als regisseuse aan Tryater verbonden in het kader van talentontwikkeling. In 2016 hernam zij haar voorstelling *Heimwee nei Hurdegaryp* voor een tournee door Friesland en werkte zij verder aan *It Famke en de Twiveler* dat als Sneak Preview 'on tour' op dertien plekken in Friesland werd gespeeld. Hiermee rond ze haar talentontwikkelingstraject af. In 2017 maakt Tatiana als gastregisseur een nieuwe reisvoorstelling van Tryater.

Tryater neemt al jaren deel aan Station Noord, een samenwerking tussen de verschillende noordelijke theatergezelschappen op het gebied van talentontwikkeling. Als gevolg van de bezuinigingen van een aantal jaren geleden was het activiteitsniveau van Station Noord en de bereidheid van de deelnemende gezelschappen om er energie in te stoppen steeds verder afgenomen. Mede op initiatief van Tryater is dit 'verval' in 2015 gekeerd. Er is in 2016 met nieuwe energie gewerkt aan Station Noord 2.0: een

netwerkorganisatie waaraan alle noordelijke gezelschappen en festivals bijdragen met als doel om meerwaarde te genereren door samen te werken bij talentontwikkeling. In het najaar werd duidelijk dat de gezamenlijke noordelijke overheden (de drie noordelijke provincies en de grote gemeentes in de regio) dit project financieel zullen ondersteunen. Dit betekent dat in 2017 een coördinator aangetrokken kan worden en dat met ingang van het seizoen 2017-2018 met activiteiten kan worden begonnen. Er wordt ondertussen nog gewerkt aan financiële ondersteuning van Station Noord 2.0 door het Fonds Podiumkunsten in het kader van de regeling voor talentontwikkeling in de regio.

Coproducties

Roof-top Memories werd gemaakt in coproductie met Bellevue. In tegenstelling tot de meeste coproducties waarbij Tryater betrokken is, trad niet Tryater op als uitvoerend producent maar Bellevue.

Grûn, de jubileumvoorstelling, werd in samenwerking met De Lawei (de schouwburg in Drachten) gemaakt en werd daar gespeeld als openingsvoorstelling van het vernieuwde / verbouwde theater.

Mijn huis, de rest van de wereld werd hernomen als coproductie met Judith Nab.

Educatie

“Play is the highest form of research” - Albert Einstein

De afdeling educatie wil kinderen, jongeren en (jong) volwassenen verbinden met de voorstellingen en projecten van Tryater. Uitgangspunten zijn de Friese of eigen taal, het aanzetten van de verbeelding en het vertellen van het (eigen) verhaal. Steeds wordt bekeken welke vorm het beste is om die verbinding tot stand te brengen. Daarbij staat het uitgangspunt om ruimte te bieden om anders te denken voorop.

Primair Onderwijs

Voor het primair onderwijs ontwikkelt Tryater educatieve programma's bestaande uit (digitale) lesbrieven en workshops. Daarin worden vaardigheden als onderzoekend leren en filosoferen verder uitgewerkt. Tryater gelooft dat (kunst)educatie een waardevolle plek in kan nemen binnen de huidige ontwikkelingen in het onderwijs. Zo kan kunst een betekenisvolle bijdrage leveren aan de 21^e-eeuwse vaardigheden en de richtlijnen van Platform 2032.

In 2016 vond ook de afronding plaats van **Wy Spylje**. Een programma voor deskundigheids-bevordering over theater, verhaal en verbeelding binnen de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit (CMK).

Voortgezet Onderwijs

Dialoog gestuurd maatwerk is het uitgangspunt. In het voortgezet onderwijs werkt Tryater al jaren succesvol met het workshopconcept **'Theater, hoe werkt dat?'**. Het woord 'concept' wordt hier bewust gebruikt, omdat steeds opnieuw met de school wordt afgestemd wat de inhoud van de workshop moet zijn.

Met een aantal scholen heeft Tryater verdere stappen gezet in een steeds nauwere samenwerking. Zo organiseerde de afdeling educatie van Tryater wederom de **Theaterdag XL** voor het CSG Comenius Marienburg, gaven stagiaires theaterlessen op CSG Comenius Zamenhof (VMBO) en werd in de kunst van het toneelschrijven 'gedoken' met het Piter Jelles College als onderdeel van het examenvak Fries.

In het kader van de **pilot VO** (CMK) organiseerde Tryater een teamdag voor alle docenten van CSG Comenius Zamenhof. Het droeg bij aan draagvlak voor de kunstvakken en belang van cultuuronderwijs.

Binnen het **MBO** en **HBO** worden workshops en gastcolleges gegeven door medewerkers van de afdeling educatie. Studenten van PABO's, lerarenopleidingen en kunstvakopleidingen komen jaarlijks (meerdere keren) langs voor rondleidingen, beroepsoriëntatie en workshops.

Het project **TRYTHIS?!** telde in dit jaar twee edities. Met dit project wil Tryater jonge mensen betrekken bij haar activiteiten. Tryater laat deze jonge mensen zelfs een groot deel van haar overnemen. Met de thematiek van een Tryatervoorstelling gaan jongeren zelf aan de slag en maken een theatrale presentatie. In het najaar is

een nieuw onderdeel aan het project toegevoegd: het kijken van theatervoorstelling. Het project 'werkt', maar de waarde ervan komt nog niet altijd duidelijk naar boven. Daarom zijn Raymond Muller en Marit de Weerd gevraagd om begin 2017 interviews te houden met oud-deelnemers. Dat de verbinding van dit project met andere afdelingen en Tryater-medewerkers steeds sterker wordt, laat zien dat het project goed 'geland' is.

Tryater werkt samen met kunst bemiddelende instanties in Noord-Nederland, schouwburgen, gemeenten in Friesland, de provincie Friesland, overkoepelende onderwijsinstellingen, scholen voor PO, VO, MBO en HBO/WO, kunstcentra, andere (jeugd-) theatergezelschappen en het landelijk netwerk dat met deze gezelschappen is opgezet.

2016 in projecten, speelbeurten, publieksmomenten en bezoekers

Voorstellingen			
<i>Project</i>	<i>Kader</i>	<i>speelbeurten</i>	<i>bezoekersaantal</i>
Rooftop Memories	Bellevueweek	20	745
Thúsfront	Bellevueweek	2	143
In Moaie Jûn	Bellevueweek	2	260
Heimwee nei Hurdegaryp	Bellevueweek	2	193
Heimwee nei Hurdegaryp	Friese reisvoorstelling	32	2.248
Grûn	reprise jubileum	3	627
De Wierheid fan Wylgeragea	Friese reisvoorstelling	46	4.923
Mama Gazoline	Jeugd 8+ in theaters	36	2.543
Breien	Jeugd 4+ op school	43	2.997
Breidzje	Jeugd 4+ op school	55	3.670
Mijn Huis, de rest van de wereld...	Jeugd experimenteel	47	1.175
It Famke en de Twiveler	Sneak Preview on tour	13	1.024
Elkenien is in prutser	Sneak Preview	6	166
Wachter	Satellyt op Oerol	30	6.044
So Happy Together	Satellyt	10	402
<i>Uitfestival</i>	<i>Uitfestival</i>	<i>1</i>	<i>25.000</i>
		348	52.160
Overige projecten			
<i>Project</i>	<i>Kader</i>	<i>publieksmomenten</i>	<i>bezoekersaantal</i>
Verdiepingsprogramma Bellevue	Bellevueweek	2	85
Verdiepingsprogramma Wierheid	Wierheid fan Wylgeragea	18	602
Bosk fan Minsken	jubileum	10	213
Overige activiteiten algemeen	Algemeen	4	197
Try- This 5.0 2015-2016	educatie Tryater	10	273
Try- This 6.0 2016-2017	educatie Tryater	7	234
Wy Spylje	educatie Tryater	3	60
Theaterdag XL	educatie Tryater	7	175
Theater Hoe werkt Het?	educatie Tryater	20	409
Overige educatieve activiteiten	educatie Tryater	95	2.547
		176	4.795

Deel 2 Financiën, prestaties en organisatie

Financieel resultaat

2016 wordt afgesloten met een positief resultaat van €84.197,-. Tegenvallers aan de inkomstenkant – zoals bij de herneming van de jubileumvoorstelling *Grûn* die beduidend minder bezoekers trok dan begroot – konden op tijd opgevangen worden door kosten (met name bij de materiële kosten van de voorbereiding en uitvoering) te drukken. Doordat de projecten in de tweede helft van het jaar (de reisvoorstelling *De Wierheid fan Wylgeragea*) juist beter liepen dan voorzien eindigt het jaar met een positief saldo. Dit positieve saldo wordt vergroot doordat een deel van de subsidie van de provincie Friesland bestemd kan worden voor projecten in 2018, het jaar van de Culturele Hoofdstad.

Het positieve resultaat wordt toegevoegd aan het eigen vermogen dat voorheen bestond uit een algemene reserve en het bestemmingsfonds OCW 2013-2016 en in 2016 voor het eerst wordt aangevuld met een bestemmingsfonds m.b.t. Friesland 2018.

Het eigen vermogen van Tryater bedraagt per 31-12-2016	€266.651
<i>Het bestaat uit de algemene reserve à</i>	<i>€127.185</i>
<i>Het bestemmingsfonds OCW à</i>	<i>€106.059</i>
<i>Het bestemmingsfonds m.b.t. de provincie Friesland in 2018 à</i>	<i>€33.407</i>

De financiële positie van Tryater is in 2016, net als de voorgaande jaren (het jubileumjaar 2015 uitgezonderd), verder verstevigd. Ondanks het gegeven dat de liquiditeit en solvabiliteit op orde zijn, ervaart Tryater een verdere groei van het eigen vermogen als gewenst om als ‘buffer’ te dienen voor eventuele tegenvallende (publieks-)inkomsten of andere onvoorziene risico's.

Overzicht prestaties 2013-2016

Jaar	2013		2014		2015		2016		Gem	
Eigen inkomsten %	32,9%		35,4%		45,2%		18,9%		33,1%	
	aant.	bez.	aant.	bez.	aant.	bez.	aant.	bez.	aant.	bez.
Reguliere uitvoeringen	125	37.731	126	46.315	460	53.805	224	42.950	234	45.200
Schooluitvoeringen PO	124	19.901	101	7.584	207	10.765	124	8.499	139	11.687
Schooluitvoeringen VO	17	468	13	394	30	2.365	0	0	15	807
Jeugduitvoeringen	24	1.410	3	170	1	42	10	711	10	583
Totaal bez. uitvoeringen	290	59.510	243	54.462	698	66.977	358	52.160	397	58.278
Overige activiteiten	144	7.535	153	14.424	167	5.915	176	4.795	160	8.167
Totaal bez. uitv. + act.	434	67.045	396	68.887	865	72.892	534	56.955	557	66.445

Eigen inkomsten

Het eigen inkomsten percentage is in 2016 ten opzichte van het voorgaande jaar flink gedaald (van 45,2% naar 18,9%). Onder andere vanwege het jubileum was 2015 een uitzonderlijk jaar waarmee het lastig vergelijken is maar ook in vergelijking met de eerdere jaren en met de norm (van 25,5%) is dit laag. De oorzaak is vooral te vinden in lagere publieksinkomsten vanwege het niet programmeren van een locatieproject (ten gunste van de hernemingen van Heimwee nei Hurdegaryp en Grûn en de Sneak Preview van It Famke en de Twiveler). Daarnaast zijn de inkomsten uit fondswerving, sponsoring en de Freonen lager dan in het topjaar 2015, maar evengoed hoger dan begroot. Dit geldt ook voor de inkomsten uit coproductiebijdragen die in 2015 uitzonderlijk hoog waren.

Wanneer men de eigen inkomsten van de hele vierjarige periode beziet, valt 2016 uit de toon. Het gemiddelde over de vier jaren is evengoed ruim boven de gestelde norm.

Bezoekersaantallen

De bezoekersaantallen zijn in 2016 net als de voorgaande jaren groter dan de gestelde norm, al is het verschil kleiner dan in de andere jaren. Gemiddeld haalt Tryater de minimumnorm (van in totaal 43.141 bezoekers per jaar) ruim.

Wat betreft het aantal scholieren dat de voorstellingen bezoekt, is dat helaas niet het geval. De norm voor het totaalaantal scholieren van gemiddeld 13.545 per jaar wordt niet gehaald. Gemiddeld over de vier jaren komt Tryater hiervoor 1.051 scholieren per jaar te kort.

Dat Tryater dit gemiddelde niet haalt zit 'm in het aantal leerlingen dat in het voortgezet onderwijs (VO) wordt bereikt. Op dit terrein is sinds het moment van de subsidieaanvraag veel veranderd (bezuinigd) en gaandeweg de periode bleek dat de mogelijkheden om voorstellingen te spelen voor het VO te sterk zijn afgenomen om de begrote aantallen waar te maken. In de verschillende monitorgesprekken is dit onderwerp overigens al vaak besproken.

Wat betreft het aantal leerlingen dat in het primair onderwijs (PO) wordt bereikt, ligt dit helemaal anders. Hier worden juist meer leerlingen bereikt dan voorzien. Het verschil is helaas niet groot genoeg om het 'tekort' dat in het VO is ontstaan te compenseren.

In de nieuwe beleidsperiode (2017-2020) zullen nog steeds voorstellingen voor het VO worden gespeeld maar worden de verwachtingen voor het te bereiken aantal leerlingen op een realistischer niveau gebracht.

Publiek, marketing en publiciteit

2016 stonden drie marketingonderwerpen centraal. Het implementeren van CRM (Customer Relations Management) in de organisatie, een aanzet in het investeren in de relatie met (het publiek in) de dorpen en de verdieping van het social mediabeleid.

Rixt Bottema (planning, verkoop en CRM) en An de Wrede (hoofd communicatie) volgden de leergang *Get Connected: CRM in de culturele sector* bij Cultuurmarketing. De marketingdoelstellingen ten aanzien van de CRM-strategie konden hierdoor scherp worden geformuleerd in een meerjaren-plan. De eerste resultaten zijn zichtbaar; CRM heeft intussen een volwaardige plek gekregen in de dagelijkse realiteit van de afdeling en levert interessante informatie.

Gemiddeld komt meer dan 60% van het publiek naar een voorstelling in de dorpen, tegenover zo'n 40% dat naar de schouwburg gaat. Zo'n 15% van het publiek bij een voorstelling is Freon. Slechts 3% koopt een kaart met een CJP of CKV-pas.

Tryater is zich ervan bewust dat de verworvenheden ten aanzien van het spelen in de dorpen niet meer automatisch in stand gehouden kunnen worden. Het publiek veroudert en commissies worden opgeheven. Daarbij komt dat Tryater zich inhoudelijk verder ontwikkelt. Om deze belangrijke basis wel te kunnen behouden gaat Tryater de komende jaren investeren in de relatie met publiek en organisaties in de dorpen.

Een van de belangrijkste initiatieven daartoe is het Verdiepingsprogramma dat Tryater organiseert rondom reisvoorstellingen. In 2016 is er rond *De Wierheid fan Wylgeragea* mee geëxperimenteerd. De resultaten waren positief en de verdieping wordt doorgezet in het komende beleidsplan. Om daarin juiste keuzes te maken en te weten waar interessant potentieel publiek te vinden is, is de intentie uitgesproken om in 2017 te starten met een groot publieksonderzoek op maat.

De keuze voor deze intensivering op relatie- en kennisniveau heeft tevens gezorgd voor belangrijke keuzes in taakverdeling op de afdeling M&P (marketing en publiciteit) en Educatie (gezamenlijk Publiekszaken genoemd). De verdieping is een verantwoordelijkheid van beide afdelingen, tegelijkertijd zijn taken helderder geformuleerd, zodat de coördinatie van de verschillende taakgebieden duidelijk zijn. Vanwege de investering in *verdieping* krijgt M&P in drukke perioden extra uren voor de uitvoering van de reguliere publiciteitscampagne.

Tryater maakt – naast o.a. het Fries Museum, Keunstwurk en De Harmonie - deel uit van het onderzoek *Ruimte voor Dialoog*, dat geïnitieerd is en uitgevoerd wordt door de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) in samenwerking met Stenden Hogeschool. Doel is om te kijken of het mogelijk is om tot meer kunst-inhoudelijk gesprek te komen op de social media. Het onderzoek sluit aan bij de beleidsvoornemens van Tryater om

verdieping aan te brengen en dwingt tevens tot een gedegen beleid ten aanzien van de social media. De resultaten in 2016 hebben geleid tot inzicht waarop stappen kunnen worden gemaakt ten aanzien van 2017.

Vrijwilligers, Freonen en Bizz

Wat betreft het werken met vrijwilligers was 2016 (net als 2015) een gemiddeld jaar. Geen topjaar als 2014, toen veel mensen vrijwillig meewerkten aan *De IIsfoarstin*. De mensen die structureel vrijwilligerswerk doen zijn ook in 2016 gebleven en hebben een belangrijke bijdrage kunnen leveren. We prijzen ons gelukkig dat het slaagt een actieve ploeg vrijwilligers aan ons te binden.

In de loop van 2017 gaat Tryater weer voluit aan de slag om vrijwilligers te werven voor het openingsevenement van de Culturele Hoofdstad. De verwachting is dat dit wat betreft de inzet van vrijwilligers nog een groter project zal zijn dan *De IIsfoarstin*.

Het aantal *Freonen* (vrienden van Tryater) blijft in 2016 stabiel. Er komen nieuwe Freonen bij, maar er vallen ongeveer evenveel Freonen af (vaak vanwege de beperkingen die horen bij het bereiken van een hoge leeftijd). Tryater zou graag zien dat het aantal Freonen weer groeit, maar de manier om dit te bereiken is niet altijd binnen bereik. In het verleden was het actief werven bij grote locatieprojecten, buiten Oerol, succesvol. Op dit moment wordt er gewerkt aan de mogelijkheid om bezoekers die online een kaartje kopen de mogelijkheid te bieden om Freon te worden en direct korting op de aankoop te krijgen.

Ook het aantal leden van de businessclub van Tryater *Bizz* blijft in 2016 stabiel. Rondom de Culturele Hoofdstad wordt zwaar ingezet op sponsoring en ondersteuning van het bedrijfsleven en daar kan/wil Tryater de concurrentie niet mee aangaan. Het zal belangrijk zijn komende jaren zichtbaar te zijn voor ondernemers om na 2018 verder te kunnen bouwen aan sponsoring en uitbereiding van *Bizz*.

Organisatie

Zoals hierboven al beschreven (bij publiek, marketing en publiciteit) werd in 2016 op de M&P-afdeling ingezet op het investeren in de CRM-kennis en -vaardigheden van de twee centrale medewerkers op dit onderwerp.

Ook werd met deze afdeling, in een serie van gesprekken, veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van een nieuwe 'taal' en manier van werken waarbij de inhoud en het werkproces van het maken van de voorstellingen een belangrijkere plaats krijgt in het bedenken en uitvoeren van de marketing en publiciteit. Het experiment met het verdiepingsprogramma bij *De Wierheid fan Wylgeragea* kan (naast de wens er een jonger publiek in de dorpen mee te bereiken) ook in dit kader gezien worden.

Als spin-off van de gesprekken met de afdeling M&P veranderde ook het werk van het 'Nieuwe Inkomsten Overleg' (een afdeling overstijgende werkgroep gericht op het verkrijgen van andere inkomsten dan de structurele subsidies). Twee zaken die structureel deel geworden zijn van de reguliere manier van werken (fondswerving en verhuur) werden als aandachtsgebieden van deze werkgroep geschrapt. Zodat de focus verschoven kon worden naar het verkrijgen van inkomsten uit sponsoring, het doen groeien van de *Bizz* en het ontwikkelen van een alternatieve, op jonge mensen gerichte, 'vrienden-organisatie' die naast de bestaande *Freonen fan Tryater* kan bestaan. De nieuwe naam van de werkgroep is 'werkgroep Loyaliteit'.

In september nam Tryater na zestien jaar afscheid van hoofd educatie Anne Graswinckel. Met hart en ziel heeft zij de afdeling educatie vormgegeven. Anne Graswinckel gaat o.a. voor Keunstwurk de komende vier jaar de nieuwe CMK-regeling vormgeven en is betrokken bij het project *Lân fan Taal*. Daarnaast zal ze zelfstandig doorgaan haar bij Tryater ontwikkelde eigen project *De Kunst van het Verdwalen* verder vorm te geven. Tryater dankt Anne Graswinckel voor de geweldige manier waarop zij zich voor Tryater en voor het educatieve werkveld in Friesland en daarbuiten heeft ingezet en wenst haar veel geluk in haar nieuwe werk.

Bij het opnieuw vormgeven van de educatie-afdeling is besloten niet langer het model van een afdeling met een hoofd en een medewerker aan te houden maar te kiezen voor een afdeling met twee medewerkers. De ontstane vacature van educatiemedewerker zal vanaf januari 2017 worden ingevuld door Sytse Jansma. Seniormedewerker Jeugd en Jongeren Jeffrey Deelman nam tot de komst van Sytse Jansma alle educatietaken waar en werd daarbij ondersteund door Raymond Muller.

De organisatie werkt naar tevredenheid. De kern is ten opzichte van 'vroeger' kleiner. Daar waar nodig (met name op de M&P-afdeling en bij de Techniek) worden extra uren ingehuurd. Soms wordt werk gedaan door stagiairs. Op de M&P-afdeling is dit min of meer structureel geworden. Dit maakt die afdeling kwetsbaar omdat de kwaliteit van stagiairs niet constant is en de mogelijkheid bestaat dat er geen nieuwe stagiair gevonden wordt.

Ook in 2016 waren de veranderingen in de wetgeving m.b.t. zelfstandigheid en het aantal tijdelijke contracten dat een freelancer kan krijgen een punt van onrust. Veel freelancers (zoals acteurs en technici) ervaren ten opzichte van een aantal jaren geleden meer inkomensonzekerheid. De onduidelijkheid die er in 2016 was over het al dan niet gedwongen moeten stoppen als zelfstandige om weer in loondienst te gaan werken (met voor veel van hen een bijbehorende inkomstendaling) werd als frustrerend ervaren. Tryater probeert enerzijds zo duidelijk mogelijk te zijn en zo veel mogelijk zekerheid te bieden en anderzijds de keuzevrijheid voor freelancers om als zelfstandige of in loondienst te werken te behouden. Helaas staat dit op gespannen voet met zowel de fiscale wetgeving als de financiële ruimte van Tryater en de noodzaak flexibel te blijven. Goed werkgeverschap is belangrijk voor Tryater en de angst dat op de middellange termijn pijnlijke keuzes tussen goed werkgeverschap en productiebudgetten moeten worden gemaakt is in 2016 helaas toegenomen.

In januari 2016 is verder gewerkt aan de aanvraag voor de volgende vierjarige subsidieperiode (2017 - 2020) die eind januari is ingediend. In mei kwam de uitslag: een goed doordacht Raad voor Cultuur-advies dat er blijk van geeft dat het werk van Tryater gezien en gewaardeerd is. Tryater kan weer vier jaar verder! Tryater is trots op het gestelde vertrouwen en op de kans die zij hiermee geboden krijgt. *Het werk is gelukkig nog lang niet gedaan...*

Raad van Toezicht

Op 1 januari 2016 bestond de Raad van Toezicht uit: Tytsy Willemsma (voorzitter), Relinde Vos (secretaris), Klaas van den Berg (lid), Rachel Feuchtwang (lid) en Klaas Lourens (lid). De bestuurders waren Ira Judkovskaja (artistiek directeur-bestuurder) en Valentijn Fit (zakelijk directeur-bestuurder).

De Raad van Toezicht kwam in 2016 5 keer bijeen (op: 4 januari, 14 maart, 23 mei, 12 september en 14 november).

Er vonden in 2016 geen mutaties plaats in de samenstelling van de Raad van Toezicht. De samenstelling van de directie veranderde per 1 januari 2016 met het aantreden van Valentijn Fit.

Hierna volgt een opsomming van de (neven)functies van de leden van de Raad van Toezicht in 2016.

- **T. (Tytsy) Willemsma – voorzitter**
EU-Representative NNL/SNN; vice-voorzitter DINGtiid (adviesorgaan Wet Gebruik Friese Taal); voorzitter stichting FNP (werkgever twee medewerkers); voorzitter stichting 4Taal; bestuurslid Feel the Night.
- **Mr. R.A. (Relinde) Vos – secretaris**
Docent recht NHL Hogeschool (HBO-Rechten); law lecturer Stenden University of Applied Sciences (IBMS); freelance legal translator (NL-En/En-NI).
- **K.G. (Klaas) van den Berg – lid**
Eigenaar Mei Klaas; secretaris De Federatie van Ondernemers in Leeuwarden.
- **R.L.E. (Rachel) Feuchtwang – lid**
Zakelijk directeur Schweigman& coach, LinC (Leiderschap in Cultuur, SBO/Kennisland/HKU/Coaching in de Cultuur); gastdocent Creative Producing, Opleiding Productie Podiumkunsten, de Theaterschool, Amsterdam Hogeschool voor de Kunsten; lid raad van advies de Theaterschool, Amsterdam Hogeschool voor de Kunsten.
- **K. (Klaas) Lourens RA – lid**
Directeur Exsin Groep; bestuurslid Stichting Nieuw Werk te Leeuwarden; bestuurslid Stichting Staten & Stinzen te Leeuwarden; bestuurslid Stichting Fogelsangh State te Veenklooster

De meeste leden van de Raad van Toezicht ontvingen vanaf april 2016 een maandelijks vrijwilligersvergoeding à €125,- (een lid zag hiervan af).

Bestuursverslag Tryater 2016

In 2016 veranderde de samenstelling van de Raad van Toezicht niet. In 2017 is er wel een verandering. Per 13 maart 2017 treedt voorzitter Tytsy Willemsma af en treedt Fred Veenstra aan als voorzitter. Fred Veenstra is burgemeester van de gemeente De Fryske Marren.

Tryater dankt Tytsy Willemsma voor haar grote inzet voor Tryater en voor de wijze waarop zij aan het voorzitterschap invulling heeft gegeven. Tryater wenst haar veel geluk met haar nieuwe werk in Brussel.

Rooster van aftreden R. v. T. (max. 2 herbenoemingen)		datum aantreden	datum 1e herbenoeming	datum 2e herbenoeming	datum aftreden
Tytsy Willemsma	<i>Voorzitter</i>	12-Nov-08	12-Nov-12	12-Nov-16	13-Mrt-17
Fred Veenstra	<i>Voorzitter</i>	13-Mrt-17	13-Mrt-21	13-Mrt-25	13-Mrt-29
Relinde Vos	<i>Secretaris</i>	29-Sep-14	29-Sep-18	29-Sep-22	29-Sep-24
Klaas Lourens	<i>Lid</i>	23-Sep-09	23-Sep-13	23-Sep-17	23-Sep-21
Klaas van den Berg	<i>Lid</i>	29-Sep-14	29-Sep-18	29-Sep-22	29-Sep-24
Rachel Feuchtwang	<i>Lid</i>	29-Sep-14	29-Sep-18	29-Sep-22	29-Sep-24

Governance Code Cultuur

Bestuur en Raad van Toezicht hebben afgesproken de Governance Code Cultuur toe te passen. De Governance Code Cultuur biedt principes en best-practices die als uitgangspunten dienen voor het goed besturen van culturele instellingen.

De negen principes van de Governance Code Cultuur worden bij Tryater toegepast. In het kader van het 'pas-toe-of-leg-uit-principe' heeft Tryater daarom niets uit te leggen. Het bestuur is verantwoordelijk voor juiste toepassing van de Code en de Raad van Toezicht ziet daarop toe.

Code Culturele Diversiteit

In de aanvraag voor de periode 2017 – 2020 heeft Tryater de volgende tekst opgenomen:

"Binnen Tryater zien we wat betreft Code Culturele Diversiteit een goede afspiegeling van de regio qua leeftijd, achtergrond en sexe. Tryater neemt dit mee in de selectie van nieuwe werknemers en opdrachtnemers. In Friesland zijn er minder inwoners met een allochtone achtergrond dan in de Randstad. Maar ook hier verandert de samenstelling van de bevolking. Doordat we veel spelen op scholen zit daar een natuurlijke relatie tot de verschillende achtergronden binnen Friesland. Er zijn projecten gepland die nieuw publiek gaan bereiken, met name: Wereldburgers van de Voorstreek en Schieringen-Heechterp. De grotere nadruk op meertaligheid gaat ook een gedetailleerdere weerspiegeling van de wereld laten zien. Dorp Europa is daar een goed voorbeeld van."

In 2016 hebben directie en Raad van Toezicht verschillende keren gesproken over dit onderwerp en het is ook uitgebreid aan de orde gekomen in de gesprekken tussen de directies van de verschillende BIS-gezelschappen. Er is afgesproken om op dit onderwerp als sector samen te werken terwijl ook ieder gezelschap zelf verantwoordelijk blijft voor een eigen koers op dit vlak. Op dit moment heeft Tryater daartoe nog geen beleid op schrift gesteld maar dat is wel het voornemen.

Wet normering topinkomens

Aangaande de Wet Normering topinkomens kan Tryater melden dat de bezoldigingen bij Tryater ruim binnen de norm blijven. Een specificatie hiervan is te vinden in de jaarrekening.

Leeuwarden 29 maart 2017

V.L. Fit
(zakelijk directeur/bestuurder)

I. Judkovskaja
(artistiek directeur/bestuurder)